

## ДЕПАРТАМЕНТ “БИЗНЕС АДМИНИСТРАЦИЯ

### **Методика за разработване, защита и оценка на магистърска и бакалавърска теза (МТ и БТ)**

*Методиката е предложена, обсъждана и апробирана в МП “Бизнес администрация” (от доц. д-р Димитър Панайотов) и може да бъде използвана като примерен образец, както и за изходни правила, основни положения или изисквания към другите програми от департамент “Бизнес администрация”*

#### **I. Общи изисквания**

1. Магистърската теза да има характер на научно изследване<sup>\*</sup>, което да използва придобитото познание от следването – систематизираното знание, теориите, концепциите и подходите, разглеждани в курсовете на програмата. Опирайки се на тях, студентите извеждат и поставят актуални и значими въпроси за анализ от позицията на теорията и практиката.

2. Теоретичната обосновка на тезата да създава възможности за систематизиране на различни становища, мнения, и определения от водещи литературни източници, но и за критично осмисляне на разглежданата проблематика; за допускане на дискусия по отношение на тях, като се посочват положителните приноси, но и съответните празноти, нововъзникнали или нерешени въпроси.

3. Получените резултати да са следствие от успешно приложение на конкретни методи за изследване, като направените изводи, заключения и препоръки да посочват алтернативни пътища и варианти – възможни за осъществяване в проучваната организация.

4. Изборът на тезата да обвързва максимално интересите, намеренията и пристрастията на студента с академичните изисквания и интересите на организацията потребител, която има необходимост от разработването на подобна тема, проект или стратегия, на базата на конкретно проучване.

#### **II. Конкретни изисквания**

1. Магистърските (бакалавърските) тези да покриват примерните тематични направления (посочени за МП “Бизнес администрация” в т. IV), като формулирането на заглавието, конкретния план на разработката, използваната литература, подходите и методите за изследване се уточняват при активното взаимодействие между научния ръководител и студентите. Това се осъществява чрез обсъждане и приемане на следните стъпки при изготвяне на предложението (или заявката):

1.1. Тематично направление, което ще служи за база при формулиране на темата за МТ(БТ).

---

<sup>\*</sup> Бакалавърската теза, за разлика от МТ, има за основно *предназначение*: работа с информация, литературни източници, база данни, критичното им осмисляне и аргументиране, като се демонстрират способности за прилагане на теоретични идеи и модели в практиката, чрез *анализ* на примери (конкретна организация) и предлагане на решения, но без да е задължително провеждането на собствено емпирично изследване.

1.2. Методи, които ще се използват при проучването.

1.3. Формулиране на темата.

*(Може да претърпи изменение или уточнение при процеса на по-задълбоченото навлизане в проблематиката, от промяната на обекта на изследване)*

1.4. Причини за избор на темата.

*(Посочва се не само актуалността и значимостта на теорията и практиката, но и целите, задачите и очакванията от разработването на тезата)*

1.5. Обосновка на тезата.

*(Посочват се основните зависимости за доказване, ключовите, допълнителните или съпътстващите въпроси, които ще се анализират в проучването)*

1.6. Източници за получаване на данни

*(Посочва се необходимостта от конкретна информация по темата – наличието на база данни за анализ в интернет, на достъп до годишните доклади на компанията и проведените изследвания, както и възможностите за ползване от студента на предишни негови проекти и проучвания по поставените въпроси)*

1.7. Курсове от програмата, които са релевантни към темата, отделните ѝ аспекти и изследването.

1.8. Водещи литературни източници

*(Монографии, студии, статии, които дават разнообразието от гледни точки и подходи по темата на тезата)*

1.9. Вероятни бариери или очаквани затруднения при изготвянето на МТ/БТ

1.10. Примерен план на МТ/БТ

*(Основни глави, подзаглавия, с посочване както на конкретни срокове за тяхното предаване по части, за проверка от научния ръководител, така и за цялостното финализиране на разработката)*

### **III. Основни инструменти на департамента, съобразени със стандартите и изискванията на МФ и БФ**

1. Основни механизми (формуляри или бланки), които да посочват необходимостта от изпълнението на тези критерии, но и да играят ролята на контрол и инструменти за управление на този процес - от страна на департамента и програмните директори, са:

- *Заявление (с предложение) за МТ/БТ – приложение № 1 и № 2, които се попълват от студента;*
- *Работа по тезата – приложение № 3, която се попълва от научния ръководител на МТ/БТ, след предаване на разработката, нейното подписване и насочване към рецензия – играе ролята на писмен отзив, препоръчан от БФ и МФ, но и съвкупност от критерии за изисквания, насока и движение на студентите в този процес;*
- *Преценка на получените резултати – приложение № 4, може да се използва от рецензента, след посочване на основни аспекти (или достоинства на тезата), забележки или допуснати слабости; свързаните с тях допълнителните въпроси при защитата, като втора*

страница по схемата от критерии, с които студентите са запознати предварително)

### **Стандарти и изисквания на НБУ към дипломната теза.**

#### **Общи:**

- ясно поставена цел и задачи на изследване;
- ясна структура;
- **коректно** цитиране на ползваната литература;
- последователно и логично изложение на предмета на тезата;
- заключение, основано на изводи.

#### **Структура:**

- титулна страница (програма, заглавието на работата, името на студента, името на научния ръководител и годината);
- съдържание;
- кратка анотация (максимален обем половин страница);
- кратко резюме на основните заключения (максимален обем 3 стр.);
- основна част, съставена от въведение, глави, изградени от параграфи и заключение;
- библиография;
- справочен апарат (бележки, приложения и др.)

**Обемът на основната част на дипломната теза е минимум 45 - 60 стр.**

- Дипломната теза трябва да бъде напечатана с размер на интервала между редовете 1,5. Размерът на шрифта е 12 (Times New Roman).

2. Магистърските (бакалавърските) тези да *демонстрират получените знания и умения*, фокусирани в зависимост от:

**А) Тематичната насоченост**, по която може да има различие в зависимост от степента на образование или направлението на департамента. За *МП "Бизнес администрация"* от значение са: принципите на управление, човешките ресурси, измеренията на мениджмънта и лидерството; организационните технологии, диагностиката на конкретната бизнес среда; стратегическите параметри и аспекти в бизнеса, маркетингови стратегии или финансови анализи, като се търсят интердисциплинарни връзки и използват средства и методи – приложени в специализациите (или концентрациите) на програмата.

**Б) Прилаганите подходи и водещи приоритети в изследването**, които могат да дават различен ракурс и предимства на:

а) *интерпретиране на различни концепции*, пренасянето и пречупването на теоретични модели в реална организация;

пример:

Анна Попова "Управленска философия на Toyota Motor Corporation и възможности за приложение в България", В: Годишник по икономика и бизнес администрация (2007)

б) използването на *методи за анализ и конкретни наблюдения в реални ситуации*, за да се докаже определена релация, посочена при определяне на тезата;

пример:

Ралица Рамчева “Културни различия и организационно поведение (приложение на методика за проучване в Дойче Банк)”, В: Годишник по икономика и бизнес администрация (2007)

в) събирането на данни, за да се очертаят важни изводи и препоръки за проучваната организация;

пример:

Миглена Симеонова “Подходи за изследване на конфликти (изследване в Корса Логистикс ООД)”, В: Годишник по икономика и бизнес администрация (2007)

г) натрупването на информация, която да отразява директно *персоналния контекст*, да развива *самопознанието* по отношение на *управленския стил, лична кариера и лидерство*.

пример:

Константин Траев “Мотивация и организационна култура – механизми на взаимодействие”, В: Годишник по икономика и бизнес администрация (2007)

*Забележка:*

Формулировките на темите трябва да подсказват за предмета и обекта на анализа, а не общи постановки, свързвани обикновено с рефератни разработки, предполагащи обзор или нахвърляне на идеи, които често са лишени от самостоятелно и критично осмисляне на проблематиката. Такива теми, водещи до подобно отклонение от спецификата на МТ /БТ, често започват със следните паразитни (общи и затова неясни, неопределени) изрази: “Актуални проблеми на...”; “Ролята на...”; “Популяризирането на...” и т.н.

3. Магистърските (както и бакалавърските) тези да отразяват **методологичната култура** на студента, осмислеността на използваните понятия и категории, на нагласите за търсене и формулиране на проблемите, предлагането на решения за оптимизиране на анализираното и изследваното явление. Яснотата на дипломанта по отношение на методологията произтича от отговорите на следните въпроси:

*Как (избор на методи) и защо се провежда изследването?*

*Как е изготвен инструментариумът на изследването и какви цели се преследват?*

*Как се анализират и обосновават получените данни?*

*Как се доказва тезата в заключенията и препоръките? Правилно ли се извеждат?*

*Каква е способността и умението за рационално осмисляне на получените данни?*

4. Темата на МТ/БТ е обвързана с конкретен проблем, зададен от организацията, в която работи дипломанта (или поставена задача, по време на стаж или практиката в организацията потребител) – с *приложен акцент на тезата*, или върху теоретични проблеми, с по-обща характеристики, предназначение и изводи за теорията и практиката – с *теоретичен акцент на тезата*.

*Основните критерии* при анализа на МТ/БТ са свързани с: аргументираното и логическо обяснение на собственото изследване; ясната структура и изложение на разработката; единната класификация на отделните части, глави, подзаглавия, графики и таблици; спазването на правилата за академичен език и стил на писане, който да се доближава до изискванията за научна статия и студия.

5. В комисиите за защита на МТ/ БТ (в зависимост от преобладаващите приоритети и акценти) взимат участие както представители от организациите потребители, които са участвали при провеждането на стажа, утвърждаването и обвързването на тезата с конкретен бизнес проект, така и учени от утвърдени научни центрове по проблематиката. При защитата се прилагат единни критерии за оценяване (*Вж. Таблица 1*).

6. Обосноваването на МТ/БТ предполага разработване на теоретична част (първа глава), свързване с обекта на изследването (втора глава) и приложение на изследователски проект (трета глава) с инструментариум за анализ, проучване и препоръки.

*Увод* – представяне на основните положения на темата, актуалността и значимостта на проблематиката, теоретичните приноси и водещите управленски практики; нерешените въпроси и намеренията на автора като цели и задачи; обосноваването на структурата, методологията и основната теза на изследването.

*Първа глава* – анализ на теоретичната същност на поставените проблеми, основните литературни източници, които са релеватни по темата и издигнатата теза; систематизация на основните понятия, разнообразието от схващания, като се прави критичен анализ, с подчертаване на позитивните и негативните тенденции, съвременната им интерпретация.

*Втора глава* – свързване с обекта на изследване, с отражения върху спецификата и открояването на зависимости, фактори, променливи, сравнителни анализи; с приоритет за *магистърската теза* е поставянето на *дискусионни въпроси*, които да се вписват в изложението на тезата – те могат да бъдат подложени на емпирична проверка, да оформят и допълват въпроси при възникването на противоречия от направения анализ, или да стимулират вмъкването на индикатори, параметри и измерения в методиката на изследването.

*Трета глава* – приложение на изследователски проект (в най-голяма степен това е от значение за МТ), което предполага “движение” по схемата и инструментариума на изследването (стратегия на изследването); анализ, обработка на данни, уточняване на взаимовръзката между две или повече променливи; систематизация на резултатите от проведеното изследване (първичен и вторичен анализ); извеждане на аргументи за обосноваване или частично потвърждение на тезата (с отхвърляне на някои допълнителни, съпътстващи предположения или въпроси от анализа); интерпретация на фактите и собствена преценка, които подсказват за продуктивно знание, възможности за прогнози, алтернативи и перспективи на проучваната организация (или в теоретичен план, с посочване на нови проблеми, които се нуждаят от по-нататъшните проучвания).

7. Тезата (в така посочените три глави) се конструира в рамките на 60-80 страници, включващи и допълнителен доказателствен материал във вид на *приложение, анкети, схеми, таблици, прецизно цитиране и изчерпателна библиография*. Изискването може да се увеличи до 100 - 120 стр., (това важи

предимно за МТ) се осъществява като групов проект, особено при по-мощно изследване, което предполага сравнителен анализ, събиране на данни от няколко компании, проследяване на многобройни източници, разнообразие от анкети, интердисциплинарни връзки, модули, специализации, кроскултурни проучвания за отделни страни. При допускане на отклонение от изискванията за академична честност при написването на МТ, комисията, определена за защита, има право да я анулира, като авторът може да бъде подложен и на други санкции, предвидени от Правилника и Кодекса на университета.

#### ***IV. Примерни тематични направления за МП (подобни тематични направления са формулирани за бакалавърска степен или направления в департамента)***

1. Макроикономически проекции в бизнеса – *контент-анализ на стратегическите параметри и аспекти на познанието в тази сфера.*
2. Международен бизнес в условията на глобализацията. Европейска икономическа интеграция – *сравнителен анализ и статистически методи.*
3. Международната търговия и външнотърговската политика – *систематизация на статистически данни и проучвания.*
4. Межкултурни измерения и бизнес среда – *изследване на тенденции, стереотипи и културна специфика.*
5. Корпоративно управление, организационно развитие, стратегии за управление на качеството – *предлагане на проекти за конкретни организации, оперативни аспекти, подходи и тактики.*
6. Кроскултурен мениджмънт и организационно поведение – *интердисциплинарни проучвания и анализи.*
7. Съвременните изисквания към мениджъра, управленски стилове, измерения на лидерството в организацията – *комплексни подходи за анализ, изследване и систематизация на типовете мениджъри, индикатори за лидерство.*
8. Организационно поведение, организационна култура, организационен климат и фирмен имидж – *същност и специфика на взаимодействието и проучване по съответни индикатори.*
9. Бизнес комуникации, делово общуване и принципи за водене на преговори – *систематизация, видове, умения, изисквания, тактики.*
10. Конфликти в организацията, модели на конфликтната ситуация и тактики за разрешаване – *анализ, проучване и казуси от реалната бизнес среда.*
11. Изследване на предприемаческата активност и фирмената култура – *анализ, тенденции и препоръки на основата на конкретно изследване.*
12. Brand-мениджмънтът, маркетингови стратегии и проучвания – *модели на маркетингово планиране, реклами и резултати в развитието на съответната марка, стока или услуга.*
13. Модели на търговските отношения и потребителското поведение – *системи от правила и изисквания, профили на потребителска мотивация и удовлетвореност.*
14. Разработване на иновационна, продуктова и ценова политика на фирма – *предлагане на проекти, подходи за анализ и проучвания.*
15. Управление на рекламна кампания, лични продажби, електронна търговия, маркетинг чрез WEB – базирани технологии и интернет – *проекти за представяне на организации, индикатори за рекламна ефективност, сравнителни анализи и конкурентни стратегии.*
16. Концептуални модели на управлението, управленски функции и механизмите на влияние – *проучвания в конкретни организации.*
17. Разработване на подходи за управление на промяната в организацията – *извеждане на критерии, правила и изисквания.*

18. Управление на финансите, банки и паричен пазар – *модели на управление и оценка на резултатите от финансовата дейност.*
19. Управление на риска – *извеждане на личностни, социални и икономически детерминанти.*
20. Управление на човешките ресурси в организацията, човешки капитал и човешки потенциал, подбор и оценка на персонала, кариерно развитие, – *политики, стратегии и механизми за въздействие, анализ и препоръки на действащи системи в организациите.*
21. Изграждане на системи за мотивация в организациите и спецификата на тяхното управление – *проучване на тенденции и зависимости между външни и вътрешни фактори* и т.н.
22. Разработване на модели за приемане на ефективни решения – *проследяване на управленския процес и етапите на формиране на управленски решения.*
23. Изследване на лидерски нагласи, мениджърски профили и предприемаческа ефективност – *измерване на нагласи в конкретна фирма.*
24. Етични стандарти в бизнеса, бизнес етикет и ефективност на межкултурната комуникация – *систематизация на норми, правила, кодекси на поведение на основата на интердисциплинарни изследвания.*
25. Индуриалните отношения в организацията – *анализ на организационно развитие и социализацията на сътрудниците в корпоративните структури и организации.*
26. Изграждане на системи за управление на информацията – *анализ на конкретна фирма и модел на управление в тази насока.*

**V. Критерии за оценка и защита на МТ /БТ – отчита се конкретната специфика за степента, насочена към овладяване подходите и методите за анализ, придобитите знания и умения, както и възможности на студентите за съответен трансфер и към практиката**

Критериите за оценка е необходимо да се съобразяват с *трите етапа* на защитата: първи етап – експозе на основните съдържателни характеристики на МТ/БТ, приведените доказателства, изводите и направените препоръки; втори етап – отговори на въпроси от рецензиите; трети етап – отговори на въпроси, зададени от комисията.

Подробният анализ, по нива на представяне и съответни индикатори (посочени по-долу), е от значение за оценката на овладените професионални компетенции, но за наличието на нагласи за мениджърски роли и лидерски качества е необходимо да се имат предвид и демонстрираните умения за презентиране, както и проявените способности при отговаряне на задаваните въпроси.

**Таблица 1.**

Нива на представяне (вид оценка)	Основни изисквания при защитата на МТ и съответни индикатори, измерения при нейното оценяване
Отлично представяне, което може да отразява две категории защита на МТ: а) <i>специално отбелязване</i> на МТ, което надхвърля	1.Високо равнище на рефлексивно познание по темата, като се демонстрира овладяване на понятийния апарат по предмета на изследването. 2.Използване на най-новите литературни източници, като се показва критично и дискусивно осмисляне на водещите и

(изпреварва) по креативност поставените изисквания; б) *пълно и аргументирано* покриване на поставените изисквания.

**Много добро представяне**, което отстъпва само по някои елементи от изискванията за цялостност и системно изложение, или по недостатъчна дискуссионност на поставените въпроси.

**Добро представяне**, при което има покриване на основните изисквания, но с отклонения в начина на изложение или недостатъчното осмисляне на поставената теза, както и празноти в анализа и изводите.

**Неприемливо/незадоволително** представяне, което показва ограничени способности и компетенции по разработената МТ, нейното разбиране и защита.

**Слабо представяне**, което показва неразбиране на тезата, значителни пропуски в тематиката на МТ, литературата, интерпретацията на данни, или с липса на цялостно и

съпътстващи въпроси по проблематиката.

3.Привеждат се доказателства за приложение на базисните познания, използването на данни (анализ и аргументи при защитата на МТ).

4.Представеният текст е логически свързан и цялостно отразява проведеното изследване, съотнасянето с теорията и практиката, убедителните изводи и овладяните компетенции на автора.

5.Предлагат се оригинални идеи и нови прозрения, като при представянето на МТ, през етапите на защитата, изпъкват проявите на креативност, което е предпоставка за специалното ѝ отличаване - чрез публикуване на отделни части или резюмета в изданията на университета.

1.Високо равнище на рефлекторно познание и разбиране на темата, получени на базата на проучените ключови литературни източници, студии и статии по проблематиката.

2.Приведените доказателства са релевантни с повдигнатите въпроси на МТ, като се показват определени умения при използването на методиката на изследване и анализирането на получените данни.

3.Представеният текст е логически структуриран, отделните части подсказват за разбирането на проблемите, водещата теза, изведените основни изводи и препоръки.

1.Показва рефлекторно познание по темата и основните компетенции за овладени базисни знания.

2.Използва съотносими литературни източници и текстове, но с фрагментарен и недостатъчен критичен анализ.

3.Има доказателства за проучване, но получените данни не се отнасят до водещите зависимости на МТ, като някои от посочените примери, изводи и препоръки не са в контекста на разглежданата проблематика.

1.Постига рефлекторно познание по темата, но без разбиране в по-широка перспектива на зависимостите и повдигнатите въпроси от МТ.

2.Използват се някои важни текстове от основната литература, но липсва критично осмисляне на дискусиите по проблематиката, а отделните части не са достатъчно свързани и аргументирани.

3.Приложението на методите не е убедително, като при интерпретацията на получените данни се допуска тенденция към описание или неспазване на академичните правила за писмен текст, изложение, анализ на литературните източници и събирането на данни.

1.Липсва рефлекторно познание по темата (необвързаност с получените знания, обхвата на курсовете, дисциплините или специализациите) или се представят (анализират) някои въпроси от МТ, но едностранчиво и повърхностно.

2.Липсват доказателства за проведеното изследване, събиране на информация и анализ на данни по зависимости на МТ.

3.Изводите и препоръките са недостатъчно аргументирани,



аргументирано изследване.	откъснати от основните идеи; липсва системност и последователност..
---------------------------	---

Съществено значение, освен посоченото описание за нивата на представяне, има и оценяването на цялостното представяне на студентите. В тази насока **основните критерии** могат да бъдат представени в следната съвкупност от **индикатори**:

**I. Съдържателни характеристики**

1. Логика на представения текст (структура).
2. Интерпретация на литературните източници.
3. Анализ на поставения проблем, тенденции за развитие.
4. Предложени идеи, модели и препоръки в контекста на изследването.

**II. Показани умения при презентацията**

1. Подходящ стил на излагане на основните тези.
2. Използване на схеми, слайдове, графики и други онагледяващи средства.
3. Кондиция при управлението на времето.
4. Вербална и невербална комуникация (убедителност на въздействието).

**III. Проявени способности при отговаряне на въпросите**

1. Разбиране на материята (в хоризонтален и вертикален план).
2. Систематичност и аргументираност.
3. Асоциативно мислене и умение за прилагане в друг контекст.
4. Бързина на мисленето и адекватност на реакцията.

2013 г.